

Naučnice u društvu

Women Scholars
and Scientists in Society

Urednice:
Lada Stevanović
Mladena Prelić
Miroslava Lukić Krstanović

Institute of Ethnography SASA

WOMEN SCHOLARS AND SCIENTISTS IN SOCIETY

Proceedings from the Conference Held on 11–13 February 2020,
at Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade

Editors:

Lada Stevanović

Mladena Prelić

Miroslava Lukić Krstanović

Belgrade 2020

Etnografski institut SANU

NAUČNICE U DRUŠTVU

Radovi sa konferencije održane od 11. do 13. februara 2020.
u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu

Urednice:

Lada Stevanović

Mladena Prelić

Miroslava Lukić Krstanović

Beograd 2020

Programski odbor konferencije *Naučnice u društvu*:

Akademik Vladimir S. Kostić, predsednik SANU

Akademik Nada Milošević Đorđević

Prof. dr Tanja Ćirković Veličković, dopisni član SANU

Prof. dr Ljubinka Trgovčević

Prof. dr Mirjana Rašević

Izdavač:

Etnografski institut SANU

Kneza Mihaila 36/IV, Beograd, tel. 011 2636-804

e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs

<http://www.etno-institut.co.rs>

Za izdavača: Dragana Radojičić

Urednice:

Lada Stevanović

Mladena Prelić

Miroslava Lukić Krstanović

Recenzenti:

prof. dr Ljubinka Trgovčević

prof. dr Jelena Đorđević

dr Srđan Radović

Lektura i korektura (srpski jezik): Ivana Ralović

Prevod, lektura i korektura (engleski jezik): Obrazovni centar ILAS i autori

Dizajn korica: Dimitar Vuksanov

Priprema za štampu: Davor Palčić

Štampa: 4Print Studio

Tiraž: 300 primeraka

ISBN 978-86-7587-106-4

Zbornik Naučnice u društvu: radovi sa konferencije održane od 11. do 13. februara u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu, predstavlja jedan od rezultata projekta Položaj naučnica u društvu i na tržištu rada u Srbiji Etnografskog instituta SANU. Projekat je podržan u okviru Programa participacije Uneska 2018/2019.

SADRŽAJ

Predgovor	11
-----------------	----

I. NAUČNICE U/O DRUŠTVU

Dragana Popović	
Borba za osvojeno: istraživačice u prirodnim naukama . . .	19
Marijana Pajvančić	
Rodna ravnopravnost u nauci – jednake mogućnosti	
i posebne mere	29
Jelena Petrović	
Feministička teorija i praksa: (dis)kontinuirano	
prevazilaženje granica	41
Sanja Lazarević Radak	
„Patriotkinje, domaćice, majke i lepotice“:	
trivijalizacija vesti o naučnicama u Srbiji	51
Tatjana Rosić Ilić	
Moć, umrežavanje i prakse otpora rodnom režimu	
u polju naučnoistraživačkog rada	57
Daša Duhaček, Milica Miražić	
Rodna perspektiva u nastavi na Univerzitetu u Beogradu .	73
Jelena Čeriman, Irena Fiket	
Intra-family Engagement? A Study of Female Academic	
Staff at the University of Belgrade	89
Isidora Jarić	
Da li rod umanjuje karijerne potencijale žena	
u akademskoj profesiji? Studija slučaja polja	
visokog obrazovanja u Srbiji	99

II. NAUČNE DISCIPLINE I RODNA RAVNOPRAVNOST

Dubravka Đurić	
Ažinova škola poezije: konstrukcija istorije i budućnost <i>druge linije</i>	113
Olga Atanacković	
Žene u astrofizici	121
Senka Gavranov, Aleksandra Izgarjan, Slobodanka Markov	
Zastupljenost žena u STEM naukama: oblast matematike u periodu od 1980-ih do 2010-ih godina	131
Zorica Mršević	
Strategije akterki feminističke jurisprudencije	141
Vladislava Gordić Petković	
Vrednovanje ženskog stvaralaštva i kritičkog doprinosa žena u nauci o književnosti	155
Lada Stevanović	
Istorijska antropologija žena na Balkanu: metodologija i škola Svetlane Slapšak	163
Magdalena Sztandara	
Angažovanje na etnografskom terenu: pozicioniranje, identiteti i aktivnosti	171
Aleksandra Pavićević	
Da li u antropologiji postoje <i>ženske</i> teme? Prilog kritičkoj istoriji discipline	181
Svenka Savić	
Centar za rodne studije Univerziteta u Novom Sadu: doktorske studije	191

III. REGIONALNE I GLOBALNE PARALELE

Ana Luleva	
Does Gender Matter? Current Academic and Public Discourses in Bulgaria	213

Mirjana Prošić-Dvornić	
What Can Women Do: Making the Hidden Women's Culture Visible	221
Vladana Vukojević	
Gender Equality at Research and Higher Education Institutions in Sweden and Strategies for Achieving Equal Opportunities	233

IV. FEMINISTIČKO ZNANJE I OBRAZOVANJE KROZ ISTORIJU

Jelena Batinić	
Žensko pitanje, obrazovanje i jugoslovenska država u revolucionarnom periodu 1942–1953	255
Sanja Petrović Todosijević	
Socijalistička učiteljica – novo lice roda	263
Adriana Zaharijević	
Socijalizam i feminizam na <i>Istoku</i>: neobični slučaj Jugoslavije	273
Stanislava Barać	
Feminističke studije periodike u Institutu za književnost i umetnost	283
Jelena Milinković	
Savremeno proučavanje feminističkih časopisa: <i>Ženski pokret</i> (1920–1938)	293
Žarka Svirčev	
Centar za ženske studije između dva svetska rata	301
Ana Kolarić	
Feminističko znanje i pedagogija: ženska i feministička periodika u nastavi	309
Katarina Lončarević	
Feminističko znanje u visokoškolskom obrazovanju i naučnoj periodici	317

V. BITI NAUČNICA: INTERPRETACIJE

- Svetlana Slapšak
Bolje nacista nego žena: neki vidovi namernog zaboravljanja Anice Savić Rebac 333
- Ivana Bašić
Ksenija Atanasijević – autoportret u portretima 343
- Ivana Pantelić, Dragomir Bondžić
Život i rad Smilje Kostić-Joksić (1895–1981) profesorke Medicinskog fakulteta u Beogradu 351
- Margareta Bašaragin, Draga Gajić
Dr Margita Hercl (1900–1942): antifašistkinja i lekarka 361
- Gordana Stojaković
Palimpsest o Ani 373
- Sanja Kojić Mladenov
Marica Radojčić: naučnica i umetnica 391
- Ervina Dabižinović
Mileva Filipović – začetnica rodnog diskursa u Crnoj Gori 401
- Larisa Orlov Vilimonović
Između Lete i Mnemosine: slučaj jedne (ne)zaboravljene vizantološkinje 409
- Selena Rakočević, Mladena Prelić
Sestre Janković: pionirski rad na polju etnokoreologije .. 421
- Sonja Radivojević
Biti žensko u srpskoj tradicionalnoj i savremenoj kulturi: etnografski rad Miroslave Malešević kroz prizmu rodnog pitanja 431

VI. ZAVRŠNI OSVRT

Miroslava Lukić Krstanović

Biti žena u nauci – naučnica: problemi i perspektive.

O projektu Etnografskog instituta SANU pod

pokroviteljstvom Uneska 443

Ksenija Atanasijević – autoportret u portretima

Ksenija Atanasijević, prva žena doktor nauka i docent u Kraljevini SHS i eminentan filozof svog doba, bila je izrazito društveno angažovani mislilac, posebno na polju pacifizma, antifašizma, antisemitizma i feminizma. Pored brojnih rasprava o feminizmu, ona je i autorka tekstova o značajnim ženama. Pišući o pesnikinjama i filozofkinjama stare Grčke, ali i o sv. Terezi iz Avile ili Žorž Sandovoj, ispisivala je sopstveno razumevanje značaja naučne i umetničke kreativnosti i emancipacije žena. Izborom različitih ženskih stvaralačkih individualnosti i nadahnutim tumačenjem njihovih dela, karaktera i egzistencija – Ksenija Atanasijević je naslikala sopstveni intelektualni i emotivni portret. Stoga se ovi njeni tekstovi mogu svrstati u žanr (auto)biografije „treperave saosećajnosti“.

Ključne reči: Ksenija Atanasijević, portreti žena, ženska kreativnost, feministička tradicija.

U fokusu našeg razmatranja biće način na koji je Ksenija Atanasijević, pišući o pesnikinjama i filozofkinjama stare Grčke, poput Sapfo, Hipatije, pitagoreičarke Theane, ali i o sv. Terezi iz Avile ili Žorž Sandovoj, ispisivala sopstveno razumevanje značaja ženske naučne i umetničke kreativnosti i emancipacije žena. Istovremeno, samim izborom različitih ženskih stvaralačkih individualnosti, te nadahnutim tumačenjem njihovih dela, karaktera i egzistencija – Ksenija Atanasijević je naslikala intelektualni i emotivni autoportret. Duboko emotivno i intelektualno razumevanje koje prožima njene tekstove o značajnim ženama-stvaraocima prošlih epoha, njihovom suprotstavljanju inferiornoj ulozi koju im je društvo nametalo i njihovim najčešće tragičnim sudbinama, tumačimo kao prepoznavanje izrazitih podudarnosti između ovih izuzetnih stvaralačkih ličnosti i Ksenije Atanasijević, koje ne proizilazi samo iz nesretne okolnosti da se svaka od njih, uključujući i samu autorku *Portreta žena*,¹ imala boriti sa nerazumevanjem i otporom sredine zbog napuštanja patrijarhalne ženske uloge. Izbor žena o kojima će Ksenija Atanasijević pisati, kao i naglašavanje određenih kvaliteta njihovog dela ili njihovih ličnosti, pre bi se mogao nazvati, da upotrebimo Geteov termin,

¹ Ovo izdanje, koje donosi jedanaest tekstova Ksenije Atanasijević, nastalih u periodu od 1923. do 1956. godine, priredila je Ljiljana Vuletić (Atanasijević 2010).

„srodstvom po izboru“. Spoljašnja motivacija da se ženskim stvaralaštvom bavi jasna je već iz teksta Ksenije Atanasijević „Razmatranja o feminizmu“, objavljenog 1932. godine: „A tvorevine genijalnih žena ostaju najnepobitniji protivrazlog svim skeptičkim teorijama o ženi“ (Atanasijević 2008, 31). Međutim, osim motiva da promoviše žensko stvaralaštvo, Ksenija Atanasijević, pominje još jednu, za nju nesumnjivo važnu kategoriju, koju je društvo u kome je živela sputavalo i kažnjavalo, a to je slobodno izražavanje individualnih osećanja i težnji. O ženi Ksenija kaže da je „bila uvek dovoljno nadahnuta da izrazi svoja osećanja, i uvek dovoljno zainteresovana da zadovolji težnje svoga duha“ (Atanasijević 2010, 58).

Posebno nadahnuto i posvećeno pozabaviće se čuvenom pesnikinjom Sapfo sa Lezbosa. „Grčka nije ostala ravnodušna prema pojavi izuzetne pesnikinje“, kaže Ksenija Atanasijević, od ruganja i napada do odbrane, navodeći da ju je srednja antička komedija parodirala, i to u ravno pet komedija, te zaključuje da je neprijateljstvo prema Sapfo poteklo iz predrasuda Atinjana prema ženama. Istovetan je izvor iz koga je poteklo polazno neprijateljstvo srpskih akademskih krugova prema našoj prvoj filozofkinji – skučenost patrijarhalnog duha koji je gajio predrasudu prema ženama kao inferiornim bićima. Dajući svoj prevod Sapfinih pesama, Ksenija Atanasijević komentariše njene stihove u kojima ističe „čisto grčka preimućstva, meru, sklad i ritmičnost“, kao vid ublažavanja odviše jake želje, nasuprot persijskoj ili arapskoj disharmoničnoj i neumerenoj erotici (Atanasijević 2010, 66). Sama filozofkinja je, i prema svedočanstvima svojih savremenika, ali i sudeći na osnovu dnevnčkih zabeleški, bila tiha i povučena osoba, koja se trudila da uspostavi sklad i meru i nije marila za egzaltirano iskazivanje osećanja. Njeni su imperativi bili logika i etika – na više mesta u dnevnčkim zabeleškama ona opisuje sebe kao „logičnu i moralnu ličnost“ (Вулетић 2005). Mera i sklad, obeležje Sapfinih stihova koje posebno vrednuje, bili su i lično vjeruju Ksenije Atanasijević. O sopstvenom ljubavnom životu pak Ksenija Atanasijević nije ostavila puno zapisa. Ipak, sačuvana je zabeleška iz dnevnika sa datumom 21. juni 1939. godine o odnosu sa svojim budućim mužem dr Milanom Markovićem: „Zadovoljna sam današnjom lepotom, nežnostima i ekstazom. Čovek koji ne prođe kroz ljubav ipak nije živio“ (Вулетић 2005, 157). Međutim, i ovaj kratak zapis dovoljan je da otkrije kakvu je vrednost Ksenija Atanasijević davala ljubavi u sopstvenom životu, iako će mnogo slobodnije pisati o tome analizirajući Sapfinu poeziju. Naime, kao vrednu pažnje Ksenija Atanasijević ukazuje na Adisonovu tiradu Sapfi: „Izgleda, kaže on, da se Safina duša sastojala iz ljubavi i poezije. Ona je osećala strast u svoj njenoj toploti, i opisala je u svim njenim manifestacijama [...] Jer Safini stihovi su natopljeni takvom

jednom nežnošću i ekstazom koja omađijava, da bi možda bilo opasno čitati ih“ (Atanasijević 2010, 69). Indikativno je da istovetnu sintagmu – *nežnost i ekstaza*, Ksenija Atanasijević koristi da opiše sopstveni ljubavni odnos – dajući ljubavi ključnu vrednost u individualnom ljudskom životu. Pišući o Sapfo, Ksenija Atanasijević kao da ispisuje priču o sopstvenom životu – i ona je kao Sapfo bila kritikovana, ismevana, prognana iz društva ali, baš kao ni Sapfina poezija i ličnost, nije bila praćena samo kritikama, već i divljenjem: „Maksim Tirus kaže da je bila mala i crnomanjasta, a Ovidije da je bila genialna, ali neugledne spoljašnjosti. Domoharis u ‘Grčkoj Antologiji’ jednom epigramu statui Safinoj govori o njenim sjajnim i umnim očima, a Anakreon pominje njen prijatan glas“ (Atanasijević 2010, 68).

Opis same Ksenije Atanasijević, neobično sličan ovim svedočanstvima o Sapfo, ostavio je nekadašnji Ksenijin učenik Đorđe Vid Tomić: „Žena izuzetne darovitosti i gotovo nepojmljive erudicije, ona je bila neverovatno krhka i fizički skoro eterična. Ličila je više ezoteričnoj vizantijskoj fresci nego stvarnom ljudskom biću, [...], ali toplog ljudskog dodira i dubokih, prodornih i inteligentnih očiju. [...] ona je bila uzor šarmantnog integriteta, skromnosti, iskrenosti, ljubaznosti, pomoći, strpljenja i razumevanja (Булетих 2005, 233).

Prelazeći na portrete grčkih filozofkinja, Ksenija Atanasijević zapaža da je njihova vrednost manja od grčkih pesnikinja, jer ni jedna nije stvorila originalan filozofski sistem. Kao posebno markantne, Atanasijevićeva ističe kiničarku Hiparhiju – zbog praktične primene moralne doktrine, „u čiju je istinu toliko verovala“, i neoplatoničarku Hipatiju, koja je to mesto zaslužila „svojom visokom naučnom i filozofskom erudicijom, uzvišenošću i dostojanstvom svoga karaktera i svojom jezivom i nezasluženom smrću“ (Atanasijević 2010, 72). Iz ovoga se opisa dveju filozofkinja može iščitati okrenutost Ksenije Atanasijević praktičnoj filozofiji. Ali se isto tako ovi iskazi mogu čitati i kao (auto)aksiološki iskaz – jer osobine dveju filozofkinja koje je istakla kao markantne iste su one koje je Ksenija Atanasijević sama posedovala – praktična primena moralne doktrine u koju je verovala, visoka naučna i filozofska erudicija, uzvišenost i dostojanstvo karaktera. Govoreći o Hipatijinom neoplatonizmu, Ksenija Atanasijević ističe dve njene sklonosti – ka egzaktnim naukama i mistično-metafizičkoj spekulaciji. (Atanasijević 2010, 80). O potpunom poklapanju ovih pretpostavljenih osobina Hipatijine filozofije sa misaonim preokupacijama Ksenije Atanasijević govore njeni autopoetički iskazi na početku „Metafizičkih odlomaka“ (*Филозофски фрагменти*, 1929): „Međutim danas je već nemoguće filozofa, kao isušenoga po prevashodstvu, stavljati nasuprot umetnicima.[...] Nama modernima nije potreban usahnuo

logičar, nego filozof-vizionar i propovednik religije“ (Атанасијевић 1929, 9–11 prema Ђурић 2017, 220). Ksenija Atanasijević kaže da je izvesno da je Hipatijina velika politička uloga bila uzrok njene strašne smrti, te navodi Hipatijino tesno prijateljstvo sa prefektom Orestom, koji je bio ogorčeni neprijatelj aleksandrijskog episkopa sv. Kirila, kao verovatni uzrok njenog tragičnog kraja. Tome se može pridružiti „velika odvratnost prema filosofiji i nauci, kojima su se isključivo bavili neznabožci“, a koju su hrišćani gajili. Ne samo sjajna pamet i erudicija, istovremena sklonost ka logici i metafizici, pa i mistici, već i sudar slobodoumnog duha sa totalitarnim ideologijama, ono su što filozofiju Ksenije Atanasijević i njenu ličnu sudbinu povezuje sa velikom Hipatijom. Čak i jedno neobično sudbinsko poklapanje – Ksenija Atanasijević bila je lažno optužena i za nju je tražena smrtna kazna zbog njenog prijateljstva sa istaknutom političkom figurom svog doba – Milanom Grolom (opširnije v. Вулетић 2005).

O pitagoreičarki Theani Ksenija pak piše mnogo uzdržanije, ističući njenu praktičnu mudrost i napredne stavove „kada se izuzmu njeni stavovi o položaju žene u braku, koji se danas više ne mogu održati, a koji dokazuju, koliko je i najrazvijenijim Grkinjama u to daleko doba bilo nemoguće da se odlučno otkinu od tradicije“ [...] (Atanasijević 2010, 134–135), pokazujući, sa jedne strane, svoje poštovanje prema svakom trudu žena da se uzdignu iznad uloge koje im je nametalo društvo, ali bez oduševljenja koje je vidljivo kada piše o ženama sa kojima očigledno deli sličnu osećajnost, karakteristike ličnosti, etičke stavove i intelektualne sklonosti.

Tekst „Sveta Tereza iz Avile“ *kao spisateljka* odiše sasvim drugim senzibilitetom i posebno se ističe među portretima – najpre po neskrivenom divljenju sa kojim piše o sv. Terezi. Potom, karakteristično je to što je reč o ženi koja ne spada ni u kategoriju filozofkinja ni pesnikinja, već u svetice – te je ono što je čini značajnom spoj lične egzistencije sa načelima u koje je verovala i njihova potpuna saglasnost i prožimanje. Ističući genijalnost svetice, ali i neposrednost, nadahnuće i ozarenost, što su sve svojstva koja se mogu pripisati i samoj Kseniji Atanasijević, te „utančana raščlanjivanja lične svesti i podsvesti“, naša filozofkinja posebnu pažnju obraća na to da sv. Tereza „korenito dodiruje pitanje što muči mističare i filozofe: kako ceniti život gde se sve okreće u vrtlogu večite promene“ (Atanasijević 2010, 137). Isto ovo pitanje mučilo je i Kseniju Atanasijević – pitanje o smislu i vrednosti ljudske egzistencije i njemu je posvećivala i svoje filozofske fragmente i predavanja i angažovane tekstove. Ovo aksiološko pitanje u presudnoj je vezi sa etičkim – sa pitanjem dobra i zla i načinom na koji oni određuju smisao ljudskog života, pitanjem kome je Ksenija Atanasijević bila strastveno posvećena. Ksenija

Atanasijević, primećuje da „svetica dobro vidi da čovekova priroda naginje više zlu nego dobru“, citirajući je: „Otrovna bića zatruju sve čega se taknu, a i mi to isto činimo“ (Atanasijević 2010, 138). Isti ovaj iskaz o zlu skrivenom u bližnjima, na osnovu sopstvenog iskustva mogla je da napiše i sama Ksenija Atanasijević – zapravo, i napisala ga je, u sažeto bolnom uzviku: „Radikalno je otklonjena mogućnost da budemo bezbrižni: naši bližnji su oko nas“ (Atanasijević 2011, 86). Upravo tu vrstu sažete iskustvene istine u iskazivanju, kojoj je sama bila sklona, Ksenija Atanasijević prepoznaje u delu sv. Tereze: „Osnove svetičine mudrosti o svetu i životu izražavaju sažeti stavovi, nepobitno urezani najvišim iskustvom i istinitošću“ (Atanasijević 2010, 138). O svetici će Ksenija Atanasijević primetiti da je, pored mističnih utonuća, iz mnogobrojnih Pisama, progovarala „poslovna žena koja ume da vodi stvari i da uvek sebi osigura konačnu pobedu“. Odsudni voluntarizam sv. Tereze, njen stav da se „uvek nalazimo u sred borbi“, neprekidan posvećen rad, duhovne su karakteristike same Ksenije Atanasijević – njen aktivizam na planu feminizma i pacifizma, njeno neprekidno bavljenje aktuelnim temama u društveno angažovanim tekstovima, paralelno sa njenom gotovo asketskom posvećenošću filozofskom delu i neprekidnom radu, čak i onda kada je bila osuđena na neku vrstu društvenog izgnanstva, svojevrstni su svetački podvig, ali jedne drugačije vrste vere – filozofske vere ili vere u presudan zadatak filozofa da se odupiru zlu i neprekidnim prosvetivanjem pripremaju „revoluciju dobra“, jedinu u koju je Ksenija Atanasijević verovala. Segmenti ličnosti, života i dela žena koje će naša filozofkinja podrobnije i sa većom posvećenošću i oduševljenjem analizirati, nesumnjivo su bili usmeravani njenim duboko ličnim afinitetima, crtama njenog sopstvenog karaktera, interesovanjima i stremljenjima. Ipak, to ne umanjuje objektivnost njenih opisa i zapažanja, već samo produbljuje razumevanje ovih znamenitih ličnosti. Dok, na primer, o sklonosti ka iznošenju intimnih stvari, ekscentričnostima i ljubavnim aferama Žorž Sand piše bez previše naklonosti, Ksenija Atanasijević ima ne skrivene simpatije za njen slobodouman duh koga ni skučenost ni mržnja sredine nisu mogli sputati. Sa mnogo više topline Ksenija Atanasijević opisuje njene pozne godine, ističući da je tada „temperament Sandove postao [...] skladan“. Crte karaktera zrele Žorž Sand – „čednost u govoru“, „snažnu, neprobojnu individualnost“, čvrstinu volje koja je bila „kao zid od čelika“, neukrotiv nagon za slobodom i užasavanje od nasilja „ma sa koje strane dolazilo“ (Atanasijević 2010, 152), dobrota i sposobnost da teši ljude – korespondiraju sa karakterom Ksenije Atanasijević i sa njenim životnim uverenjima i ponašanjem (v. Вулетић 2005). Portreti žena koje su – svaka u svom dobu i na svoj način – izražavale svoju kreativnost, intelektualnost i individualnost

могу се можда најбоље описати синтагмом коју је Ксенија Атанасијевић употребила да оцени биографију Достојевог француског писца Андреа Левансона. Филозофинја саосећање „подвлачи као жанровско одређење дела“ – те каже да то „није романирана биографија, него је трептаво саосећање“ (Ђурић 2017, 248, 249). *Fragments treptavog saosećanja* било би управо најпрецизније жанровско одређење Ксенијиних *Portreta žena*, а емпатија основа целокупног њеног опуса и истовремено највиша вредност живота: „Утврдили смо да вредност живота може да се подигне само [...] развијањем трпљивости и саосећања према другима” (Атанасијевић 1968, 37). Апсолутно поштовање за другог, саздано на препознавању себе у другима, али и разумевању идентитета као алтеритета, одлике су филозофије Ксеније Атанасијевић које су је некада чинила авангардном, а данас тако актуелном. Њени *Portreti žena* сведоче нам да то није био само теоријски став – саосећање и разумевање била су суштинска својства њене личности. Ксенија Атанасијевић, сасвим сагласно речима „Говорити о самом себи значи не бити ‘ја сам’“ (Тодоров 1998, 38) – најпотпуније је проговорила о себи пишући о другима.

Literatura

- Атанасијевић, Ксенија. 1929. *Филозофски фрајменџи* 1. Београд: Геца Кон.
- . 1968. *Смисао и вредности еџзисџенџије. Аксиолошка размаџфрања*. Београд: Издање ауторке.
- Атанасијевић, Ксенија. 2008. *Етика феминизма*. Приредила Лјилјана Вулеџић. Огледи 11. Београд: Хелсиншки одбор за џудска права.
- . 2010. *Portreti žena*. Приредила Лјилјана Вулеџић. Београд: Плави јахаџ group.
- . 2011. *Етика брабности*. Приредила Лјилјана Вулеџић. Београд: *Жене у срном: Реконструкџија* *Женски фонд: Центар за женске студије*.
- Ђурић, Владимир З. 2017. „Стваралаштво српских списатељница прве половине XX века у контексту француске књижевности и културе“. Докторска дисертација, Филолошки факултет Универзитета у Београду.
- Тодоров, Светан. 1998. *Poetika*. Београд: Плато.
- Вулеџић, Љиљана. 2005. *Живойџи и мисао Ксеније Аџтанасијевић*. Београд: Издање ауторке.

Ivana Bašić

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA, BELGRADE

Ksenija Atanasijević – Self-Portrait in Portraits

Ksenija Atanasijević (1894–1981), the first female Doctor of Philosophy and Assistant Professor in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, an eminent philosopher of her time, was contemporaneously a highly socially engaged thinker, especially in the fields of pacifism, anti-fascism, anti-Semitism and feminism. In addition to numerous discussions on feminism, Atanasijević authored texts on significant female historical figures – from philosophers and writers to rulers and saints. The focus of the paper is on how Atanasijević, writing about the poets and philosophers of ancient Greece, but also about Saint Teresa of Ávila or George Sand, wrote her own understanding of the importance of women's scholarly and artistic creativity and the emancipation of women. At the same time – through her choice of different women's creative individualities, and by the inspired interpretation of their works, characters and existences – Atanasijević painted her own intellectual and emotional portrait.

Keywords: Ksenija Atanasijević, portraits of women, women's creativity, feminist tradition.